

nych obrazów. Twierdzi, że już kilkakrotnie nawiązywano z nim kontakt w sprawie sprzedaży obrazu. Propozycje okupu były jednak zbyt wysokie. Policja najczęściej w takiej sytuacji nie wkracza, obawiając się, że jej przedwczesne działania mogą doprowadzić albo do tak głębokiego ukrycia obrazu, że na długie lata zniknie z rynku, albo zostanie zniszczony przez przestraszonego pośrednika, który – z obawy, by nie odpowiadać za paserstwo – posunie się do całkowitej destrukcji obiektu.

Kradzież dzieł z Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Sztokholmie pokazała, jakim problemem jest zbycie skradzionych obiektów. To właśnie te problemy uratowały je przed wchłonięciem przez czarny rynek. W przypadku Szwecji odpadła jedna z dróg pozyskiwania pieniędzy ze skradzionych dzieł sztuki – wymuszanie okupu od towarzystw ubezpieczeniowych. W innych krajach wielokrotnie się zdarzało, że towarzystwa ubezpieczeniowe wchodziły w układy z przestępcami w celu odzyskania skradzionych dzieł sztuki. Korzystniej dla nich było bowiem zapłacić nawet przestępcom część pieniędzy niż całą kwotę ubezpieczenia wypłacić właścicielowi utraconego przedmiotu. W Szwecji kolekcje państwowe nie są ubezpieczone. Przyczyną jest brak pieniędzy.

Czy w muzeum poprawiono system bezpieczeństwa? Wątpię. Pamięć ludzka jest zawodna i za kilka lat już nikt nie będzie pamiętał o tej wielkiej kradzieży. Chyba że któregoś dnia rano personel znowu odkryje puste haki po obrazach. ❖

Władysław Białek

Polski Komitet Doradczy do Spraw Ochrony Dóbr Kultury

Posiedzenie Komitetu w grudniu 1999 r. w Centralnej Bibliotece Wojskowej

Zgodnie z zaleceniem II Rezolucji przyjętej wraz z Konwencją Haską w 1954 r. i po ratyfikowaniu jej przez Polskę 14 lipca 1956 r. utworzony został Zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów nr 238 z 13 października 1957 r. Polski Komitet Doradczy do Spraw Ochrony Dóbr Kultury w razie konfliktu zbrojnego¹. Komitet został powołany przy Ministerstwie Kultury i Sztuki i działał pod przewodnictwem ministra kultury i sztuki z udziałem przedstawicieli zainteresowanych resortów oraz kierowników instytucji statutowo zajmujących się ochroną dóbr kultury. Działający w Polsce Komitet został rozwiązany bez podania przyczyn, Zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów nr 34 z 14 maja 1980 r. Spowodowało to powstanie luki w strukturach organizacyjnych, co opóźniało międzynarodowe uzgodnienia podejmowanych decyzji w zakresie zabezpieczenia dóbr kultury na wypadek konfliktu zbrojnego, utrudniało realizację zadań wynikających z Konwencji Haskiej i korzystanie z uprawnień przewidzianych w tej konwencji. W 1993 r. z inicjatywy Ośrodka Ochrony Zbiorów Publicznych, przy poparciu Wydziału Spraw Obronnych Ministerstwa

Kultury i Sztuki, wysunięta została propozycja reaktywowania tego Komitetu. W konsekwencji uchwałą Rady Ministrów nr 54/96 z 14 maja 1996 r. Komitet został reaktywowany. Ma siedzibę w Ministerstwie Kultury i Sztuki (obecnie Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego) i działa pod przewodnictwem ministra tego resortu.

W skład 16-osobowego Komitetu weszło: po dwóch przedstawicieli ministrów obrony narodowej, spraw wewnętrznych i administracji, spraw zagranicznych, sprawiedliwości oraz zajmujący się tą problematyką przedstawiciele resortu kultury, jak również osoby zaproszone do Komitetu przez przewodniczącego. Zmiany spowodowane uchwaleniem nowej konstytucji w Polsce i reformą administracji państwowej wskazują na potrzebę nowelizacji uchwały Rady Ministrów nr 54/96 z 14 maja 1996 r. w sprawie powołania Polskiego Komitetu Doradczy do Spraw Ochrony Dóbr Kultury w razie konfliktu zbrojnego, w celu dostosowania jego zadań oraz składu do zmian zachodzących w kraju.

Zakres zadań Komitetu w oparciu o II Rezolucję Konwencji Haskiej ogranicza się głównie do sytuacji przygotowania i realizacji planów ochrony dóbr kultury przed skut-

kami konfliktu zbrojnego. Wskazane jest, aby Komitet posiadał ustawowe uprawnienia zajmowania się również problematyką wynikającą z Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego z 23 listopada 1972 r., której Polska jest sygnatariuszem od początku jej funkcjonowania, jak również ochrony dóbr kultury i miejsc kultu religijnego na podstawie konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r. dotyczących ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych. Wówczas Komitet będzie miał formalną możliwość realizacji swoich zadań w zakresie ochrony i zabezpieczenia dóbr kultury przed szczególnymi zagrożeniami okresu pokojowego, którymi w chwili obecnej i tak się zajmuje. Właściwe i na wysokim poziomie zorganizowanie ochrony dóbr kultury przed skutkami nadzwyczajnych zagrożeń okresu pokojowego przyczyni się równocześnie do wypracowania odpowiednich form, metod i narzędzi realizacyjnych tej ochrony na wypadek konfliktu zbrojnego.

W związku z tym wskazane byłoby, aby wraz z rozszerzeniem zadań Komitetu, poszerzyć również jego skład o nowe instytucje, a mianowicie:

1. Ministerstwo Edukacji Narodowej

Propozycja ta związana jest z faktem, że uczelnie akademickie posiadają biblioteki naukowe i zbiory specjalne o wielkiej wartości kulturowej (Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Wrocławski i inne), w związku z czym powinny one być należycie zabezpieczone przed skutkami nadzwyczajnych zagrożeń, posiadać plany zabezpieczenia na wszystkie nadzwyczajne sytuacje, być należycie nadzorowane, kontrolowane, a ich personel powinien brać udział we wszystkich ćwiczeniach doskonalących ochronę zbiorów.

2. Polska Akademia Nauk

Propozycja ta związana jest z tym, że PAN posiada na terenie całego kraju liczne biblioteki naukowe, które mają w swych zbiorach działy specjalne o wielkiej wartości historycznej i zabytkowej. Ponadto wyniki badań naukowych i baza techniczna Polskiej Akademii Nauk powinny podlegać

szczególnemu zabezpieczeniu przed skutkami nadzwyczajnych zagrożeń.

3. Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych

Propozycja ta związana jest z tym, że instytucja ta nadzoruje wszystkie archiwa państwowe w kraju i jest odpowiedzialna – na podstawie ustawy o narodowych zasobach archiwalnych i archiwach oraz na podstawie ustawy o ochronie dóbr kultury² – za ich ochronę i utrzymanie. Archiwa państwowe w swych zbiorach gromadzą także zbiory specjalne o wielkiej wartości historycznej i zabytkowej.

4. Kościoły i związki wyznaniowe

a) Episkopat Polski

Kościół rzymskokatolicki posiada wielowekowe zbiory biblioteczne i dobra sakralne oraz muzea o wielkiej wartości zabytkowej, które wymagają należytej ochrony zarówno przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżą, pożarem, jak i konfliktem zbrojnym. Wprawdzie w 1986 r. podpisane zostało „Uzgodnienie w sprawie zasad organizacji ochrony sakralnych i kościelnych dóbr kultury na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa” i „Zasady prowadzenia prac przygotowawczych w zakresie ochrony sakralnych i kościelnych dóbr kultury na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa” między Episkopatem Polski a Ministrem Kultury i Sztuki, to jednak od tego czasu zašły w Polsce daleko idące zmiany, co spowodowało dezaktualizację wielu ustaleń z tych porozumień. Ponadto uzgodnieniami objęto tylko sytuację, jaka powstaje wskutek zagrożenia bezpieczeństwa państwa konfliktem zbrojnym. Nie uwzględniono zagrożeń wynikających z klęsk żywiołowych i cywilizacyjnych. Dobra sakralne o szczególnej wartości zabytkowej powinny być jednak zabezpieczone przed skutkami nadzwyczajnych zagrożeń na tych samych zasadach, co dobra przechowywane w instytucjach świeckich. Są one częścią naszej narodowej kultury i plany ich zabezpieczenia powinny w jednakowym stopniu im przysługiwać, ze wszystkimi konsekwencjami ich przygotowania i realizacji na ogólnych zasadach przyjętych w kraju. Ponadto między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Pol-

ską zawarty został 28 lipca 1993 r. konkordat, w którym strony uzgodniły potrzebę wzajemnej współpracy w zakresie ochrony sakralnych i kościelnych dóbr kultury oraz dokumentów archiwalnych o wartości historycznej i artystycznej³.

b) Polska Rada Ekumeniczna

Jakkolwiek Ministerstwo Kultury i Sztuki nie zawarło z Polską Radą Ekumeniczną podobnego porozumienia jak z Episkopatem Polski, to jednak wszystkie kościoły i związki wyznaniowe zasługują na jednakowe traktowanie. W związku z tym w Komitecie powinien być również przedstawiciel Polskiej Rady Ekumenicznej, aby na tych samych zasadach stworzyć możliwość zabezpieczenia sakralnych i kościelnych dóbr kultury pozostałym związkom wyznaniowym działającym w Polsce.

5. Szef Obrony Cywilnej Kraju

W związku z rozwiązaniem Urzędu Zarządzania Kryzysowego i Ochrony Ludności oraz przejściem zadań Szefa Obrony Cywilnej Kraju przez Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej, a w konsekwencji i zadań związanych z zabezpieczeniem dóbr kultury przed skutkami nadzwyczajnych zagrożeń w czasie wojny i pokoju, wskazane jest, aby Szef Obrony Cywilnej Kraju współodpowiedzialny za przetrwanie dziedzictwa kulturowego był reprezentowany w Komitecie niezależnie od przedstawiciela Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Na szerokie poparcie zasługuje inicjatywa Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie uwzględnienia w projekcie ustawy o dostosowaniu aktów normatywnych organów administracji rządowej do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i upoważnienie ministra właściwego do spraw kultury do wydania rozporządzenia określającego zasady zabezpieczenia zabytków przed skutkami katastrof, klęsk żywiołowych i konfliktu zbrojnego, a także określenia w tym względzie zadań Polskiego Komitetu Doradczego do Spraw Ochrony Dóbr Kultury. ❖

Przypisy:

¹ Zarządzenie nie publikowane, w zbiorach autora.

² Dz.U. 1999, nr 98, poz. 1150.

³ Dz.U. 1998, nr 51, poz. 318, art. 25.